

ŠTO JE TO KALI?

Oružani stil borbe za nanošenje teških povreda protivnicima

Mnoštvo je različitih teorija o postanku naziva - Kali. Također, mnogo je rasprava i o osnovama tehnika na kojima počiva povijesni razvoj te borilačke vještine. Njena povijest još uvijek skriva mnoge tajne

David "Sensei"
Stainko,
prof. kineziologije

POVIJEST POSTANKA nekih od stilova borilačkih vještina teško je utvrditi jer pisanih zapisa ili nema dovoljno ili ne prate same početke nastanka pojedine borilačke vještine. Tako ni povijest borilačke vještine Kali nije drugačija. Mnoštvo je različitih teorija o postanku naziva - Kali. Također, mnogo je rasprava

i o osnovama tehnika na kojima počiva povijesni razvoj te borilačke vještine. Njena povijest još uvijek skriva mnoge tajne. Borilačka vještina Kali u svijetu je još poznata i pod nazivima Escrima ili Arnis (Arnis de Mano).

Kali je drevna borilačka vještina koja potječe s Filipina (nekadašnja Maharlika)

koja je postojala prije španjolskog osvajanja otočke civilizacije te se bazira na upotrebi mača (oštrice). No, riječ "Kali" ima mnoge interpretacije te njegovo značenje ovisi o tome s kime razgovaramo unutar filipinske zajednice borilačkih vještina. Nažalost, španjolski konkvistadori redovito su palili i uništavali svu lokalnu književnost i literaturu. Jednom kad su Španjolci došli, vidjeli su mač s valovitom oštricom dugačkom oko 30 inča napravljen od drveta imena "kalis". Tijekom njihove okupacije, zabranili su vježbanje Kalija. Tijekom 370 godina španjolske vladavine na Filipinima, mnoge lokalne riječi su zamijenjene španjolskim riječima. Španjolci su tu vještinu nazivali Escrima ili Arnis. Zbog toga su sve tri riječi korištene kako bi opisale danu vještinu. Filipinska bogata povijest bilježi imigraciju nekoliko kultura na otok te su sve utjecale na filipinske borilačke vještine. Kali, Escrima ili Arnis de Mano borba štapovima je razvijena kroz period od mnogo stoljeća dok se lokalno stanovništvo borilo za neovisnost od stranih okupatora.

No, postoje i mnogi ne-španjolski izrazi za filipinsku borilačku vještinu koji uključuju riječ "Kali" u sebi: Pagkali-Kali, Kali-Kali, Kaliradman, Kalirogan, Kalirongan, Kali-Silat.

Uvijek pod pretpostavkom da se koristi oštrica, bilo da je riječ o maču ili nožu, Kali uključuje mnoge tehnike poput udaraca, stava i baratanje oružjem. Ono crpi utjecaje iz Kine, od arapskih misionara, iz Indonezije i Španjolske zbog njihovih imigracija, invazija i okupacija. No, Filipinci ponosno vjeruju da su borilačke vještine njihove nacije izvorno nastale na njihovom otočju, a ne da su posuđene od Indije, Kine, Koreje, Japana ili Španjolske.

Tri naziva iste vještine

Danas se koriste tri naziva koja označavaju istu vještinu: naziv Kali se koristi na jugu (Mindanao), Escrima u središnjem dijelu Filipina (Manila), a Arnis (Arnis de Mano) se koristi na sjeveru (sjeverni Luzon). Oni koji se bave vještinom Arnis se nazivaju "arnisador" ili "arnisadora", oni koji se bave vještinom Escrima su "escrimador" ili "escrimadora", dok su oni koji se bave vještinom Kali naziva "kalista" ili "mangangali".

Iako se govori o istoj vještinu, ipak razlika između tih vještina ima i one postoje u njihovim osnovnim tehnikama

proizašlim iz povijesti nastanka. Naime, u izvornoj vještinu Kali borac se u borbi služi sa mačem i štitom. Druge dvije vještine španjolskog naziva Arnis i Escrima su izvorno potekle od europskog načina mačevanja, u kojem se koriste dva oružja, tj. borac se u borbi koristi mačem i bodežom. Naravno, tijekom duge povijesti,

Kali je drevna borilačka vještina koja potječe s Filipina (nekadašnja Maharlika) koja je postojala prije španjolskog osvajanja otočke civilizacije te se bazira na upotrebi mača (oštrice)

vještine su se sve više objedinjavale i postajale sve sličnije, a umjesto mača i bodeža koristi se štap.

Općenito se vjeruje da su izvorni filipinski borilački stilovi, pa tako i Kali, bili vježbani od strane različitih plemena iz nužde da se sami obrane od napadača. Također je prilično moguće da su ti stilovi izvorno potekli iz ili su bili snažno pod utjecajem borilačkih vještina iz drugih područja poput Indije. Mnogi stručnjaci smatraju da je vještina Kali nastala na

osnovama drevne indijske borilačke vještine Kalaripayatu koja potječe iz Kerale, na južnom vrhu Indije.

Povjesničari i antropolozi su došli do saznanja da je tijekom prapovijesnih vremena došlo do seobe ljudi s azijskog kontinenta na filipinsko otočje. Uz luk i strijelu, ove raznovrsne skupine ljudi izvrsno su se borile dugim nožem (koji je do sada poprimio mnogo različitih oblika), bodežima, mačevima i kopljima.

U 5. st. jedno od najranijih azijskih carstava, Sri-Vishayansko Carstvo (slavno Hindu-Malajsko carstvo sa Sumatre), osvojilo je i koloniziralo mnoge zemlje, uključujući i Filipine. Utjecaj tog Carstva na Filipine bio je vrlo velik i raznolik, pa tako i po utjecaju na širenje borilačkih vještina. Iz tog razloga je stara izvorna vještina Kali vrlo slična borilačkim vještinama u svom okruženju, poput indijske vještine Kalaripayatu, Tajlandskoj vještinu Krabi-krabong, a neki povjesničari vjeruju da je vještina Kali tehnički proizašla iz indonezijskog mačevanja Tjakalele (chaka lele) čije su tehnike vrlo slične onima iz Kalija.

U 12. st. na Javi je formirano Majapitsko carstvo, koje je preuzelo Sri-Vishajansko carstvo. Oni su zaslužni za širenje Islama na Filipine. Većinom su zaposjeli južni dio Filipina (Mindano) i postali su poznati kao Moro (muslimanski) Filipinci. Upravo na jugu Filipina se najviše i njeguje izvorna vještina Kali.

Prvi je djelotvornost filipinskih borilačkih vještina na vlastitoj koži iskusio

Neki od poznatijih Kali instruktora

- Angel Cabales je popularan "Otac Eskrima" u Sjedinjenim Državama. Uz to, bio je i prvi koji je otvorio školu u Stocktonu, Kaliforniji, u kojoj je vještinu podučavao kako Filipincima tako i ostalima.
- Leo T. Gaje je sadašnji čuvar Pekiti-Tirsia Kali sustava. On je također dobitnik nagrade Karate Hall of Fame (jedini dobitnik koji se ne bavi karateom) i Martial Arts Hall of Fame. To je sustav obitelji Tortal, a glavni predstavnik sustava je Tuhon Rommel Tortal. Slobodni prijevod naziva sustava bi bio "Sasjeckati na male komade izbliza" ili "Opkoliti protivnika s tri strane". Dio je obuke filipinske (kao i ruske te američke) policije i vojske.
- Manuel Prado Jr - filipinski specijalci, poput svojih kolega iz Rusije, usvajaju samo ono što stvarno djeluje u realnoj borbi. Vještina Kali je tako pretvorena u vojnu borilačku vještinu - Philipp Marine Corp Kali (PMCMAC). Ovo je vojni sustav razvijen i implementiran za potrebe specijalnih snaga. Njezin idejni stvoritelj je Manuel Prado Jr.
- Dan Inosanto je možda najpoznatiji kao instruktor vještine Jeet Kune Do. Međutim, također je vrlo uspješan i dobar poznavatelj u filipinskim borilačkim vještinama, kao i u mnoštvu drugih. Pomogao je spasiti neke filipinske stilove od izumiranja. Inosanto trenutno predaje na Akademiji za borilačke vještine Inosanto.
- Kuya Doug Marcaida je osnivač škole Marcaida Kali i trenutačno jedan od svjetski najeksponiranijih učitelja filipinskih borilačkih vještina. Posebnu pažnju u svom radu stavlja na rad s oružjem, pogotovo naoštrenim.

poznati portugalski i španjolski moreplovac Fernando Magellan (u bitci kod Macatana, 27. travnja 1521.). Njegova želja za malim, pobjedničkim ratom pretvorila se u tragediju. Uključivši se u obračun lokalnih "prinčeva", ugovorio je smirivanje lokalnog vođe plemena. Računica je bila jednostavna: vatreno je oružje trebalo sijati paniku među lokalnim stanovništvom, koje su samopouzdana Španjolci smatrali divljacima. Prema legendi, ubio ga je poglavica Lapu Lapu, vrstan majstor Kalia. Naravno, kasnije su se Španjolci vratili s vatrenim oružjem i topovima i u potpunosti osvojili Filipine.

Kali je, kao već sasvim razvijena vještina, impresionirala Španjolce. Namećući svoj jezik, Španjolci su je nazvali ESRIMA (stari naziv za mačevanje), no filipinski jezik umjesto glasa G koristi glas K pa je to na filipinskom zvučalo Eskrima i tako je to ostalo do danas.

Kako je Kali postao Arnis?

Vrlo brzo je Kali stavljen izvan zakona i zabranjeno je njegovo podučavanje i prakticiranje. Na taj način Španjolci su htjeli obeshrabiliti porobljene Filipince i spriječiti pobunu. No, postigli su samo to da se borilačka vještina Kali prakticirala i podučavala u tajnosti. Jedan od načina čuvanja, vježbanja i prenošenja vještine je bio i ples moro-moro. U njemu su španjolski vojnici bili obučeni u odjeću nazvanu Arnes (stari naziv za oklop). Povezujući odjeću i ples s vještinom koja se u plesu skrivala, Filipinci su umjesto imena Kali (zabranjenog) ili Esgrima (nametnutog od Španjolaca) svoju vještinu nazvali Arnis. Borilačke vještine su podjednako podučavali i koristili i žene i muškarci na Filipinima.

Porijeklo naziva

Neki kažu kako je riječ Kali porijeklom od indijske božice Kali (božica smrti, snage, razaranja) koja se prikazuje s mačem u ruci u mnogim hinduskim slikama. Božica koja plazi jezik rugajući se ljudima, a naoružana mačem štiti svoju djecu (kao čuvar prirode).

Ova teorija je značajna zbog velikog indijskog utjecaja na Filipine prije nego je na otočje stiglo kršćanstvo i islam te su one postale glavne religije. Procjenjuje se da je 25 posto riječi u većini filipinskih dijalekata porijeklom iz sanskrita i tamila (indijske riječi).

Drugi pak tvrde da izraz Kali dolazi od filipinske riječi za mač, "kalis". Pleme Tausug iz Mindanaoa, primjerice, koristi riječ kali za mnoge varijacije "kris" mača:

U novije vrijeme su neki od boljih Kali praktikanata na Filipinima započeli s ilegalnim borbama noževima i to bez zaštitne opreme

Kalis tulid - ravan mač; Kalis seko - valoviti mač; Kalis taluseko - polu-ravan, polu-valovit mač; Kris - poznati filipinski bodež valovita oblika

Velemajstor Floro Villabrille, koji je bio neporažen u više od stotinu borbi smrti s drvenim štapovima bez pravila i štitnika na Filipinima i Havajima, je rekao kako je riječ kali derivacija triju riječi: Kamot (Ka) – šaka; Katawan (Ka) – tijelo i Lihok

(Li) – pokret. Time, prema onome što tvrdi Villabrille, Kali (Ka-Li) znači pokret šakom ili pokret tijelom.

S druge strane, prema majstoru Yuli Romu, Kali dolazi od riječi "Karunungan Lihim" ili "tajno znanje" (Ka - Karunungan i Li - Lihim).

Felipe Jocano Jr. s filipinskog Sveučilišta objašnjava kako Pagkali-kali jednostavno znači "kretanje s mačem".

Najstarija objavljena knjiga o Arnisu koji je bio plemenska borilačka vještina u trenutku kad su je otkrili Španjolci 1610. godine te se, u to vrijeme, nije zvala Arnis. Pretpostavka je da je, tijekom tog perioda, ta borilačka vještina bila poznata kao "Kali" njihovim precima.

Čini se kako se sama riječ nigdje nije pojavljivala u pisanom zapisu do 1957. godine kad je majstor borilačkih vještina, Placido Yambao, napisao prvu knjigu o filipinskim borbenim metodama. Pisana na jeziku Tagalog, knjiga "Mga Karunungan sa Larung Arnis" se zapravo referira na vještine koje je Yambao prakticirao kao "Arnis". Iako je u uvodu Kali spomenut kao prašpanjolski izvor za Arnis, poznato je kako je, zapravo,

Buenaventura Mirafuente, Yambaov urednik i koautor, napisao ovaj dio teksta. S obzirom na to da su mnogi zapisi uništeni, Mirafuente nije dao nikakav izvor za ovu informaciju ili objasnio odakle mu riječ "kali".

Zbog neizbježnih promjena tijekom vremena i novih povijesnih zbivanja, ta borilačka vještina je postala poznata kao "Panandata" narodu Tagalog, kao "Pagkalikali" narodu Ibanag s ravnica Cagayan, "Kalirongan" narodu Pangasinan, "Kaliradman" narodu Visayan, "Pagaradman" narodu Ilonggo iz 1860-ih te kao "Didya" narodu Ilocano (kasnije promijenjen u "Kabaroan"). U dokumentarnom filmu "Kali Means to Scrape" autora Nicka Papadakisa, on dolazi do zaključka kako "Kali" znači strugati, tj. rezati meso s kosti.

Guro Edgar Sulite je rekao: "U Mindanaou se zove Kali. U Visayasu se zove Escrima. U Luzonu se zove Arnis. Ali svugdje znači isto. Drugi ga zovu Pagkalikali, a treći ga zovu Panandata."

Leo T. Gaje Jr. je izjavio sljedeće o Kaliju: "Kali ima dugu povijest kao uspješna borilačka metoda i stil života na

Filipinima. Kali borci su ubili Ferdinanda Magellana. Kali je napadački orijentiran, dok je Arnis skloniji obrani. Čini se kako je Arnis korišten s ciljem što manje nasilja i pravljenja šteta čime je njegova glavna svrha razoružati. S druge strane, cilj korištenja Kalija je osakatiti ili ubiti."

U svojoj knjizi iz 1980., "Filipinske borilačke vještine", Guro Dan Inosanto je napisao: "Kali (Silat) je bio najstariji oblik naoružanja na otoku te ujedno majka Escrimi. Stariji od Escrime, Kali dolazi od riječi "Kalis" što znači "oštrica" te datira iz vremena prije kineske dinastije Ming koja je infiltrirala otočje. Kao štap, prazna šaka ili vještina višestrukog oružja, Kali je branio otočane stoljećima prije španjolskih invazija."

Borba oružjem prije borbe prsa u prsa

Svaki okršaj s novom kulturom je kod Kali boraca s Filipina razvijao tehnike borbe stranim stilovima. Naknadno se razvilo više od stotinu različitih filipinskih borilačkih vještina koje se mogu grupirati u tri kompletna sustava samoobrane koji koriste štap, mač, prazne šake ili drugo oružje. Ti sustavi se nazivaju Sjeverni, Južni i Centralni. Filipinski Kali je vještina borbe štapom. Koriste se čvrsti štapanovi od bambusa prilikom zadavanja udaraca te obrane. Filipinski Kali podučava borbi oružjem prije nego borbi prsa u prsa, tj. golim rukama.

Zajednička je osobina svih triju vještina da koriste

jedan ili dva štapa.

Najosnovnije i najčešće oružje u Kaliju (u Arnisu ili Escrimi) je baston ili yantok. Oni se obično izrađuju od ratana. Kod borbe štapovima, učimo o efikasnosti tzv. "punyo" (donji kraj štapa), "katawan" (tijelo štapa) i "dulo" (vrh štapa). No, to je samo površno gledanje. Kali (Arnis, Escrima) je vještina borbe štapom - ratanom (ili štapovima), oštrim oružjem (mač, nož), te bez oružja na svim distancama. Borba oružjem uključuje tri metode: "espada y daga" (mač i nož, dakle duga i kratka oštrica), "solo baston" (jedan štap) i "sinawali" (dva štapa jednake dužine). Tehnike bez oružja se sastoje od udaraca

rukama i nogama, poluga i bacanja. No prvo se uči borba štapom, a tek potom nožem i golim rukama, što je jedna od karakteristika koja Kali (Arnis i Escrima) razlikuje od drugih borilačkih vještina. Naime, tehnike golim rukama su izvedene iz tehnika borbe nožem i štapom.

Tijekom Drugog svjetskog rata bilo je nekoliko američkih specijalnih postrojbi koje su bile stacionirane na Filipinima i tamo učile i vježbale tu filipinsku borilačku vještinu, što je dovelo do toga da Kali kao vještina stigne u Ameriku unatoč činjenici da su Filipinci nerado dopustili strancima da vježbaju Kali, odnosno da uče i otkrivaju njihove borilačke vještine.

U novije vrijeme su neki od boljih Kali praktikanata na Filipinima započeli s ilegalnim borbama noževima i to bez zaštitne opreme. Mnogi vježbači su bili prilično ozlijeđeni, a borbe koje su vođene, uglavnom po parkovima, su bile zabranjene. Zato su praktikanti Kali vještine odnedavno počeli u borbama koristiti drvene šapove umjesto noževa. Ipak, još uvijek je takva praksa odmjerenja vještine ilegalna u filipinskom društvu, čak i ako nije neuobičajeno pronaći borbe

u parkovima i ruralnim područjima (ponekad se čak održavaju i festivali).

Kali je prvenstveno oružani stil borbe, koji uključuje nanošenje težih, često kobnih povreda protivnicima upotrebom oružja, ali i brzom tehnikom udaraca rukama. Ukoliko mislite da znate mnogo o filipinskoj vještini Kali (Arnis, Escrima), kao i da biste praktikanta te vještine odmah prepoznali, prevarili biste se. Nažalost, danas malobrojni praktikanti starog načina europskog mačevanja (koji je nastao početkom 15. stoljeća) s mačem i bodežom, kada vježbaju koriste štapove (ponekad i kraće bodeže). Upravo tada pri svom izvođenju raznih tehnika mnogi pokreti su gotovo identični današnjim tehnikama filipinske vještine Kali (Arnis, Escrima), i često samo malobrojni stručnjaci za borbu oružjem primjećuju razliku. Pravom ljubitelju i stručnjaku za borilačke vještine treba i po nekoliko godina proučavanja kako bi se upoznao s nekim od oko sto filipinskih borilačkih vještina. ■